

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΓΚΥΡΙΑΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ 2017

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΛΙΜΑ (ΕΛΛΑΔΑ – ΕΕ-28– ΕΥΡΩΖΩΝΗ)

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ –ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ –ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ – ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ (ΕΛΛΑΔΑ – ΕΕ-28– ΕΥΡΩΖΩΝΗ)

01 Αυγούστου 2017

Το IOBE διεξάγει κάθε μήνα από το 1981 Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας στις επιχειρήσεις στους τέσσερις τομείς της οικονομίας και, από τον Μάιο του 2008, και στους καταναλωτές. Οι έρευνες αποτελούν μέρος του κοινού εναρμονισμένου προγράμματος που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (DG ECFIN) και τα αποτελέσματά τους χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του δείκτη οικονομικού κλίματος σε Ελλάδα και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ δημοσιεύονται αναλυτικά στις εκδόσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι αναλύσεις που δημοσιεύονται κάθε μήνα με τη μορφή αυτής της έκδοσης στηρίζονται στα πρωτογενή, αναλυτικά στοιχεία για πάνω από 1000 επιχειρήσεις και αντιπροσωπευτικό δείγμα 1500 καταναλωτών, όπως προκύπτουν από τις έρευνες που διεξάγει αποκλειστικά και μόνο το IOBE για την Ελλάδα για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Επόμενο δελτίο: **02/10/2017**

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΛΙΜΑ: ΕΕ-28, ΕΥΡΩΖΩΝΗ, ΕΛΛΑΔΑ**Ε.Ε – ΕΥΡΩΖΩΝΗ: Βελτίωση οικονομικού κλίματος στην ΕΕ, σταθερότητα στην Ευρωζώνη**

Μετά την αισθητή άνοδο του δείκτη οικονομικού κλίματος τον Ιούνιο σε ΕΕ και Ευρωζώνη, στα υψηλότερα επίπεδα της τελευταίας δεκαετίας, τον Ιούλιο το κλίμα συνεχίζει να βελτιώνεται στην ΕΕ (+0,8), φθάνοντας στις 112,1 μονάδες, ενώ στην Ευρωζώνη παραμένει επί της ουσίας αμετάβλητο (+0,1), στις 111,2 μονάδες. Αναλυτικότερα:

Στην **Ευρωζώνη**, η βελτίωση των προσδοκιών στις **Κατασκευές** (+1,8) και τις **Υπηρεσίες** (+0,8), αντισταθμίζεται από την ελαφρά επιδείνωση του κλίματος στο **Λιανικό εμπόριο** (-0,4) και την **καταναλωτική εμπιστοσύνη** (-0,4). Στη **Βιομηχανία** (+0,0), ο σχετικός δείκτης παρέμεινε αμετάβλητος. Σε επίπεδο των μεγαλύτερων οικονομιών της Ευρωζώνης, το κλίμα βελτιώθηκε στην Γερμανία (+0,6) και οριακά στην Ολλανδία (+0,3), αλλά επιδεινώθηκε στην Ιταλία (-0,6), την Γαλλία (-0,7) και την Ισπανία (-1). Η άνοδος του κλίματος σε επίπεδο **ΕΕ** οφείλεται επί της ουσίας στην εντονότερη βελτίωση των προσδοκιών στο Ηνωμένο Βασίλειο (+3,9), αφού στην Πολωνία καταγράφεται οριακή επιδείνωση (-0,5). Σε τομεακό επίπεδο, οι προσδοκίες σε σχέση με την Ευρωζώνη παρουσιάζουν άνοδο στη Βιομηχανία, τις Υπηρεσίες και το Λιανικό εμπόριο και πτώση στις Κατασκευές και την καταναλωτική εμπιστοσύνη. Αναλυτικότερα:

- Στη **Βιομηχανία**, οι δείκτες επιχειρηματικών προσδοκιών διαμορφώθηκαν στις +5,6 και +4,5 μονάδες σε ΕΕ και Ευρωζώνη. Οι προσδοκίες για την εξέλιξη της παραγωγής μεταβάλλονται θετικά στην ΕΕ, ενώ οι εκτιμήσεις για τα επίπεδα παραγγελιών και ζήτησης παραμένουν στα ίδια επίπεδα και στις δύο ζώνες, με τις εκτιμήσεις για τα αποθέματα να υποδηλώνουν οριακή αποκλιμάκωση στην ΕΕ.
- Στις **Υπηρεσίες**, οι δείκτες προσδοκιών διαμορφώθηκαν στις +12,3 και +14,1 μονάδες σε ΕΕ και Ευρωζώνη αντίστοιχα. Οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την τρέχουσα δραστηριότητά τους δεν μεταβάλλονται, ενώ οι αντίστοιχες για την τρέχουσα ζήτηση κινούνται θετικά στην ΕΕ, με τις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση να κερδίζουν έδαφος και στις δύο ζώνες.
- Στο **Λιανικό Εμπόριο**, οι σχετικοί δείκτες διαμορφώθηκαν στις +6 μονάδες στην ΕΕ και τις +4 μονάδες στην Ευρωζώνη. Οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα επιχειρηματική δραστηριότητα ανακάμπτουν στην Ευρωζώνη και πολύ περισσότερο στην ΕΕ, ενώ οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα υποδηλώνουν σταθερότητα, με την τάση στις προβλέψεις για τις πωλήσεις τους επόμενους μήνες να είναι θετική στην ΕΕ και αρνητική στην Ευρωζώνη.
- Στις **Κατασκευές**, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών κινήθηκε στις -3,9 μονάδες στην ΕΕ και τις -1,7 μονάδες στην Ευρωζώνη. Οι προβλέψεις για το επίπεδο των εργασιών βελτιώνονται Ευρωζώνη, αλλά επιδεινώνονται στην ΕΕ, ενώ οι προβλέψεις για την απασχόληση καταγράφουν θετική τάση στην Ευρωζώνη.
- Ο **Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης** διαμορφώνεται στις -2,3 και -1,7 μονάδες στην ΕΕ και την Ευρωζώνη αντίστοιχα. Οι προβλέψεις των καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους βελτιώνονται ελαφρά στην ΕΕ, ενώ οι αντίστοιχες για την οικονομική κατάσταση της χώρας και στις δύο ζώνες. Η πρόθεση αποταμίευσης χάνει έδαφος, ενώ και οι προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας επιδεινώνονται.
- Τέλος, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις **Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες** (δεν περιλαμβάνεται στο δείκτη κλίματος) μειώνεται τον Ιούλιο στην ΕΕ (+19,4 από +23,2 μον.), αλλά και την Ευρωζώνη (+17,1 από +23,2 μον.). Οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των

επιχειρήσεων βελτιώνονται οριακά στην ΕΕ και επιδεινώνονται στην Ευρωζώνη, ενώ τόσο εκτιμήσεις για την τρέχουσα πορεία της ζήτησης, όσο και οι προβλέψεις της ζήτησης στο επόμενο τρίμηνο μεταβάλλονται αρνητικά και στις δύο ζώνες.

Πίνακας 1: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος (1990-2016=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)¹

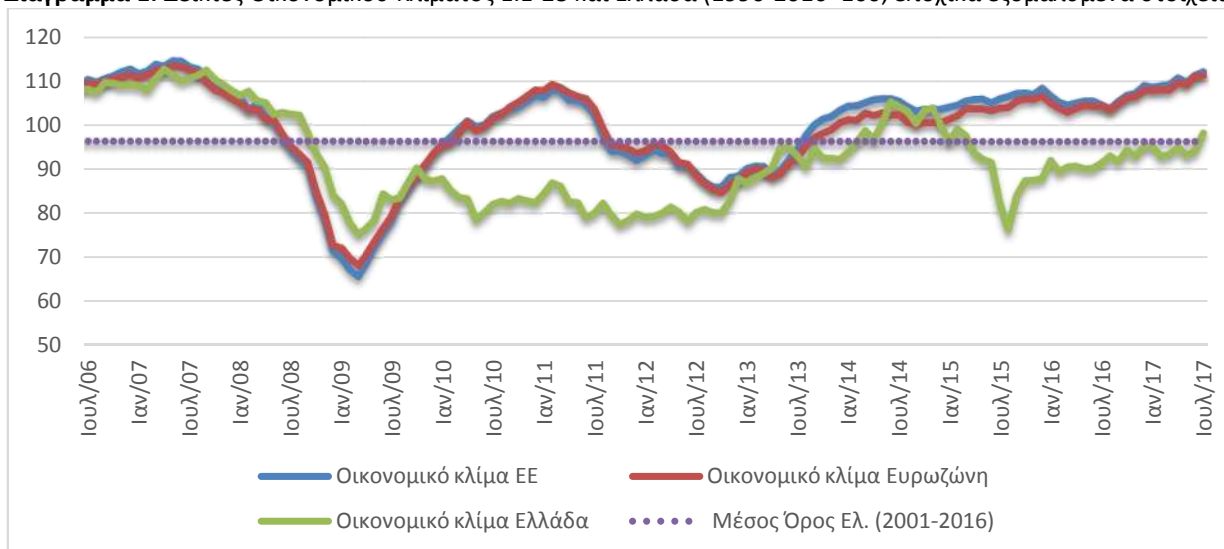
Περιοχή	Ακραίες τιμές		Μέσος όρος									
	Min	Max	2001-2016	2011	2012	2013	2014	2015	2016			
ΕΕ-28	67,2 Μαρ-09	114,1 Ιουν-07	99,3	100,8	89,8	94,9	104,4	106,0	105,6			
Ευρωζώνη	70,0 Μαρ-09	113,5 Ιαν-01	98,7	102,1	89,9	93,2	101,3	104,1	104,7			
Ελλάδα	74,4 Μαρ-09	111,9 Απρ-04	95,9	81,6	80,9	91,6	100,5	89,7	91,8			
Περιοχή	2016											
	Ι	Φ	Μ	Α	Μ	Ι	Ι	Α	Σ	Ο	Ν	Δ
ΕΕ-28	106,6	105,2	104,5	105,0	105,5	105,5	104,6	103,7	105,4	106,8	107,2	109,0
Ευρωζώνη	105,0	103,9	102,9	103,9	104,5	104,3	104,4	103,4	104,8	106,3	106,5	107,8
Ελλάδα	92,0	89,4	90,5	90,7	90,1	90,2	91,4	93,0	91,8	94,3	92,9	95,1
Περιοχή	2017											
	Ι	Φ	Μ	Α	Μ	Ι	Ι	Α	Σ	Ο	Ν	Δ
ΕΕ-28	108,6	108,9	109,2	110,7	109,7	111,3	112,1					
Ευρωζώνη	108,0	108,0	108,0	109,7	109,2	111,1	111,2					
Ελλάδα	95,1	92,9	93,4	94,9	93,2	94,0	98,2					

¹ Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος είναι το σταθμισμένο άθροισμα των Δεικτών Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία, τις Κατασκευές, το Λιανικό Εμπόριο, τις Υπηρεσίες και του Δείκτη Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης.

² Οι ακραίες τιμές αναφέρονται στην περίοδο 2001-2015, σε όλους τους πίνακες

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfm

Διάγραμμα 1: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος Ε.Ε-28 και Ελλάδα (1990-2016=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfm

ΕΛΛΑΔΑ: Σημαντική βελτίωση οικονομικού κλίματος, με αισθητή άνοδο της καταναλωτικής εμπιστοσύνης

ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ενισχύεται σημαντικά τον Ιούλιο, καθώς φθάνει στις 98,2 (από 94) μονάδες, στο υψηλότερο μάλιστα επίπεδο από τον Φεβρουάριο του 2015. **Ιδιαίτερα ισχυρή είναι η βελτίωση στις Κατασκευές, κυρίως σε σχέση με τα δημόσια έργα, ενώ οι υπόλοιποι τομείς εμφανίζουν μικρές θετικές ή αρνητικές διακυμάνσεις, ανάλογα και με τη δυναμική των επιμέρους κλάδων τους.** Η ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης, η εκταμίευση μέρους της δόσης της χρηματοδοτικής υποστήριξης από τους εταίρους, και η ενίσχυση της πεποίθησης πως το πρόγραμμα κινείται εντός τροχιάς, έστω και με καθυστερήσεις, συντελούν στη σταδιακή άμβλυνση της απαισιοδοξίας σε επιχειρήσεις και καταναλωτές. Στην πλευρά της προσφοράς, η βελτίωση των προσδοκιών φαίνεται πως συνδέεται και με τη δυναμική του τουρισμού από το εξωτερικό, αλλά και τη βελτίωση των επιδόσεων εξαγωγικών κλάδων της οικονομίας, λόγω και της ταχύτερης μεγέθυνσης σε βασικούς εμπορικούς εταίρους. Η βελτίωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης, από την άλλη, είναι αποτέλεσμα κυρίως λιγότερο αρνητικών προβλέψεων για την ανεργία στο επόμενο διάστημα, καθώς φαίνεται να διαμορφώνονται συνθήκες κανονικότητας στην εικόνα της οικονομίας, με σχετική ενίσχυση και των επενδύσεων. Όπως παρατηρείται και συνολικά κατά τη διάρκεια της κρίσης, κάθε εξέλιξη που μειώνει την πιθανότητα άμεσου εκτροχιασμού της οικονομίας, μειώνει την απαισιοδοξία των νοικοκυριών, έστω και βραχυπρόθεσμα. Συνολικά, η εξέλιξη του δείκτη οικονομικού κλίματος προοιωνίζεται θετικό ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους. Αναλυτικότερα:

- στη **Βιομηχανία**, οι προβλέψεις για την παραγωγή τους προσεχείς μήνες επιδεινώνονται, ενώ αντίθετα οι εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και τη ζήτηση βελτιώνονται, με το ισοζύγιο στις εκτιμήσεις για τα αποθέματα να μεταβάλλεται ελαφρώς θετικά
- στις **Κατασκευές**, κυρίως οι προβλέψεις για το πρόγραμμα εργασιών των επιχειρήσεων και λιγότερο οι αντίστοιχες προβλέψεις για την απασχόληση μεταβάλλονται θετικά
- στο **Λιανικό Εμπόριο**, οι εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις επιδεινώνονται, όπως και οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξή τους, με τις εκτιμήσεις για το ύψος των αποθεμάτων να κινούνται ελαφρώς ανοδικά
- στις **Υπηρεσίες**, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων βελτιώνονται, όπως και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση, αλλά οι θετικές προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξή της περιορίζονται
- στην **Καταναλωτική Εμπιστοσύνη**, καταγράφεται σημαντική βελτίωση του δυσμενούς ισοζυγίου για τις προβλέψεις της ανεργίας, με τις προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού και της χώρας όμως να επιδεινώνονται και την πρόθεση αποταμίευσης να παραμένει στα ίδια επίπεδα.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ: Σχεδόν αμετάβλητες οι επιχειρηματικές προσδοκίες, λόγω λιγότερο αισιόδοξων προβλέψεων για παραγωγή

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία παραμένει τον Ιούλιο σχεδόν στο ίδιο επίπεδο με τον προηγούμενο μήνα, στις 91,6 (από 92) μονάδες, επίπεδο ελαφρώς ανώτερο έναντι του αντίστοιχου περυσινού (88,3 μον.). **Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, οι προβλέψεις για την παραγωγή τους προσεχείς μήνες επιδεινώνονται, ενώ αντίθετα οι εκτιμήσεις, για τις παραγγελίες και τη ζήτηση βελτιώνονται, με το ισοζύγιο στις εκτιμήσεις για τα αποθέματα να μεταβάλλεται ελαφρώς θετικά.** Αναλυτικά:

α) Σε **επίπεδο παραγγελιών και τρέχουσας ζήτησης**, ο αρνητικός δείκτης αμβλύνεται τον Ιούλιο, στις -17 (από -25) μονάδες, με το 26% (από 31%) των επιχειρήσεων να δηλώνουν χαμηλές για την εποχή παραγγελίες και το 9% (από 6%) να αναφέρει το αντίθετο.

β) Στις **προβλέψεις για την εξέλιξη της παραγωγής τους προσεχείς 3-4 μήνες**, το σχετικό ισοζύγιο μειώνεται στις +12 (από +19) μονάδες, με το 27% (από 30%) των επιχειρήσεων να προβλέπει εκ νέου άνοδο της παραγωγής του το επόμενο τρίμηνο και ένα 15% (από 11%) μείωσή της.

γ) Ως προς τα **αποθέματα έτοιμων προϊόντων**, το σχετικό θετικό ισοζύγιο αυξάνεται οριακά κατά 2 μονάδες, στις +15, με το 23-24% των επιχειρήσεων να αναφέρει εκ νέου υψηλά για την εποχή αποθέματα και το 10% να δηλώνει το αντίθετο.

δ) Στους δείκτες **εξαγωγικής δραστηριότητας** καταγράφονται τον Ιούλιο μικτές τάσεις: οι θετικές **εκτιμήσεις για τις εξαγωγές κατά το τελευταίο τρίμηνο** εντείνονται (στις +17 από +12 μον. το ισοζύγιο), ενώ οι **προβλέψεις για εξαγωγές τους προσεχείς μήνες επιδεινώνονται ελαφρώς** (+22 από +25 μον. ο δείκτης), με το αρνητικό ισοζύγιο στις **εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και τη ζήτηση εξωτερικού** να αυξάνεται στη +1 μονάδα (από -7).

ε) Οι **θετικές προβλέψεις για τις πωλήσεις τους προσεχείς μήνες** υποχωρούν τον Ιούλιο (στις +15 από +20 μον. το σχετικό ισοζύγιο), με το 30% (από 33%) των επιχειρήσεων να αναμένει άνοδο πωλήσεων το προσεχές χρονικό διάστημα και ένα 15% (από 12%) μείωσή τους. Από την άλλη πλευρά, οι θετικές **εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις** αυξάνονται στις +11 (από +1) μονάδες.

στ) Οι **μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής** παραμένουν στους 4, ενώ το **ποσοστό χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού** αυξάνεται τον Ιούλιο στο 71,7% (από 69,4%).

ζ) Ο δείκτης στις **προβλέψεις για την απασχόληση** δεν μεταβάλλεται τον Ιούλιο από τις +12 μονάδες του προηγούμενου μήνα, με το ποσοστό των επιχειρήσεων το οποίο προβλέπει άνοδο απασχόλησης στο προσεχές τρίμηνο να κινείται εκ νέου στο 18%, έναντι ενός 6% που αναμένει και πάλι μείωση.

η) Οι **προβλέψεις για τις μεταβολές των τιμών** μεταβάλλονται οριακά προς τα πάνω (στις -5 από -6 μον.), με το 82% (από 86%) των επιχειρήσεων να προβλέπει σταθερότητα τιμών το επόμενο τρίμηνο και ένα 11% εκ νέου άνοδό τους.

θ) Σχετικά με τα ερωτήματα που τίθενται ανά τρίμηνο στην έρευνα, οι **εκτιμήσεις για τις νέες παραγγελίες** βελτιώνονται τον Ιούλιο σε σύγκριση με τον Απρίλιο, με το σχετικό ισοζύγιο να

διαμορφώνεται στις +6 (από -2) μονάδες. Το 12-13% των επιχειρήσεων του τομέα εκ νέου προσμένει πτώση των νέων παραγγελιών του, έναντι ενός 18% (από 10%) που δηλώνει αυξημένες νέες παραγγελίες.

ι) Ως προς τους **λόγους που παρεμποδίζουν την παραγωγική δραστηριότητα**, το 43% (από 38%) των επιχειρήσεων θεωρεί ότι η επιχειρηματική λειτουργία του είναι απρόσκοπτη, ενώ από τις υπόλοιπες, ένα 37% δηλώνει ως σημαντικότερο εμπόδιο την ανεπάρκεια ζήτησης, το 12% την κεφαλαιακή ανεπάρκεια και ένα 7% άλλους παράγοντες που συνδέονται με την τρέχουσα οικονομική συγκυρία.

κ) Στο τριμηνιαίο ερώτημα σχετικά με την **ανταγωνιστική θέση των επιχειρήσεων** στις αγορές στις οποίες δραστηριοποιούνται, οι εκτιμήσεις των ερωτηθέντων βελτιώνονται έναντι του προηγούμενου τριμήνου ως προς την αγορά της ΕΕ (+9 από +5 μον. ο δείκτης) και την εγχώρια αγορά (+10 από +7 μον. ο δείκτης), ενώ παραμένουν σχεδόν αμετάβλητες ως προς τις λοιπές αγορές (+6 από +7 μον. το ισοζύγιο).

λ) Τέλος, στο τριμηνιαίο ερώτημα σχετικά με τις **προβλέψεις των επιχειρήσεων για τον προορισμό των εξαγωγών τους προσεχείς μήνες**, καταγράφεται πτώση στους σχετικούς δείκτες σε σχέση με τη μέτρηση Απριλίου, τόσο ως προς τις χώρες της ΕΕ (+10 από +21 μον. ο δείκτης.), όσο και ως προς τις λοιπές (+22 από +28 μον.) και τις Βαλκανικές χώρες (+3 από +17 μον.).

Σε επίπεδο βασικών τομέων, οι κυρίαρχες τάσεις είναι ανοδικές. Αναλυτικά:

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στα **Καταναλωτικά αγαθά** ουσιαστικά ήταν αμετάβλητος τον Ιούλιο έναντι του προηγούμενου μήνα, στις 94 (από 93,6) μονάδες. Το ισοζύγιο παραγγελιών και εγχώριας ζήτησης βελτιώθηκε, στις -11 (από -16) μονάδες, ενώ πτωτικά κινείται ο δείκτης προβλέψεων για την παραγωγή (στις +22 από +31) μονάδες, με το ισοζύγιο των αποθεμάτων να μειώνεται στις +19 (από +24) μονάδες. Οι τάσεις στις εξαγωγικές μεταβλητές είναι μικτές, ενώ στις προβλέψεις για την απασχόληση, το θετικό ισοζύγιο παραμένει στις +27 μονάδες. Οι προβλέψεις για τις τιμές διατηρήθηκαν στο ίδιο επίπεδο (στις -6 από -7 μον. το ισοζύγιο), με το 86% των επιχειρήσεων να αναμένει εκ νέου σταθερότητα. Σε ό,τι αφορά τα τριμηνιαία ερωτήματα, ελαφρώς ανοδικά κινήθηκαν οι νέες παραγγελίες (+4 από +1 μον. το ισοζύγιο), με το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν απρόσκοπτη δραστηριότητα να υποχωρεί στο 45% (από 55%) των ερωτηθέντων. Ως προς τις προβλέψεις για τις εξαγωγές, οι τάσεις είναι πτωτικές ως προς όλες τις αγορές, ενώ τέλος, στο πεδίο της ανταγωνιστικότητας, καταγράφεται άνοδος ως προς την εγχώρια αγορά και επιδείνωση προς τις υπόλοιπες αγορές.

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στα **Κεφαλαιουχικά αγαθά** κερδίζει έδαφος και τον Ιούλιο, φθάνοντας στις 93 (από 87,6) μονάδες. Το ισοζύγιο των προβλέψεων για την παραγωγή ανήλθε στις +21 (από +16) μονάδες, ενώ ο δείκτης των εκτιμήσεων για τις παραγγελίες και τη ζήτηση βελτιώθηκε αισθητά (στις -24 από -41 μον.). Το ισοζύγιο εκτιμήσεων για τα αποθέματα αυξήθηκε στις +14 (από +8) μονάδες, ενώ στους δείκτες για τις εξαγωγικές προοπτικές, οι τάσεις είναι μικτές. Στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της απασχόλησης, το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο των -2 μονάδων ισοσκελίζεται, ενώ στις τιμές, ο σχετικός δείκτης υποχώρησε στις -25 (από -9) μονάδες, με το 2% των ερωτηθέντων να προβλέπει άνοδο και το 26% (από 11%) πτώση τιμών. Στα ερωτήματα τριμήνου, ο δείκτης στις νέες παραγγελίες αυξήθηκε έντονα, στις +7 (από -35) μονάδες, με το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει απρόσκοπτη δραστηριότητα να διαμορφώνεται στο 40% (από 9%). Ως προς τις προβλέψεις για τις εξαγωγές, η τάση είναι ανοδική μόνο ως προς την ΕΕ, ενώ σε σχέση με την ανταγωνιστική θέση των

επιχειρήσεων, αυτή φαίνεται να ενισχύεται, τόσο ως προς την ΕΕ, όσο και ως προς τις λοιπές αγορές.

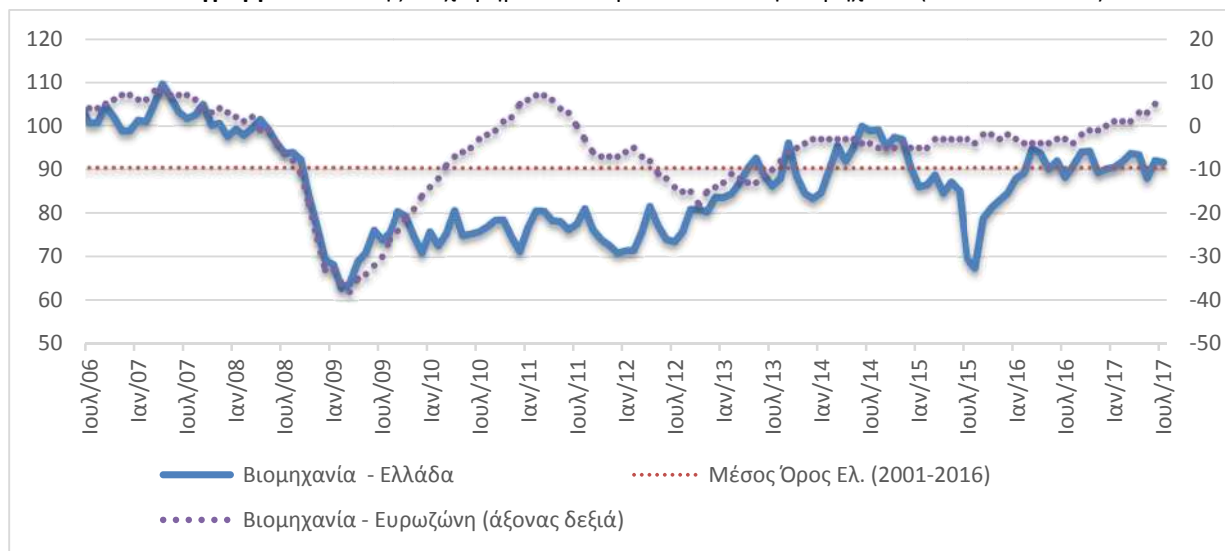
Πίνακας 2: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία

Τομέας		Ακραίες τιμές			Μέσος όρος						
Βιομηχανία (1996-2006=100)		Min	Max	2001-2016	2012	2013	2014	2015	2016		
		62,8 <i>Φεβ-09</i>	109,5 <i>Απρ-07</i>	90,4	77,2	87,8	94,6	81,9	91,2		
2016											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
87,9	89,2	94,8	93,7	90,1	92,0	88,3	90,9	94,0	94,2	89,2	90,1
2017											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
90,5	91,8	93,7	93,3	88,0	92,0	91,6					

Σημείωση: Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις προβλέψεις παραγωγής, τις εκτιμήσεις για το ύψος των αποθεμάτων και τις εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και τη ζήτηση.

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 2: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE, DG Ecfin. Ο δείκτης για την Ευρωζώνη είναι υπό μορφή ισοζυγίου και αντλείται από την DG Ecfin

Ελαφρώς πτωτικά κινείται ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στα **Ενδιάμεσα αγαθά** τον Ιούλιο, φθάνοντας στις 87,7 (από 91,5) μονάδες. Το ισοζύγιο των προβλέψεων για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής κατρακυλά στις -2 (από +8) μονάδες, ενώ ο δείκτης εκτιμήσεων για το ύψος των αποθεμάτων αυξάνεται στις +8 (από +2) μονάδες. Το αρνητικό ισοζύγιο των -30 μονάδων στις εκτιμήσεις για τις τρέχουσες παραγγελίες και τη ζήτηση αυξάνεται κατά 4 μονάδες, ενώ από τα υπόλοιπα στοιχεία, οι τάσεις στους εξαγωγικούς δείκτες είναι μικτές, με το δείκτη πρόβλεψης της βραχυπρόθεσμης απασχόλησης να διαμορφώνεται εκ νέου στις -4 μονάδες. Οι προσδοκίες για τις τιμές ισοσκελίζουν τον σχετικό δείκτη (από -5 μον.), με την πλειονότητα των επιχειρήσεων να αναμένει σταθερότητα (80% από 85%). Τέλος, αυξάνεται οριακά τον Ιούλιο σε σχέση με τον Απρίλιο (στις +5 μον.), το ισοζύγιο στις νέες παραγγελίες, με το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει απρόσκοπτη δραστηριότητα να ανέρχεται στο 39% (από 33%). Σχετικά με τις προβλέψεις για τις εξαγωγές, οι τάσεις είναι πτωτικές προς όλες τις αγορές, ενώ ανάκαμψη καταγράφεται ως προς την ανταγωνιστική θέση των επιχειρήσεων στις ευρωπαϊκές αγορές.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ: Περαιτέρω άνοδος επιχειρηματικών προσδοκιών, προερχόμενη από τις Κατασκευές Δημοσίων Έργων

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Κατασκευές αυξήθηκε σημαντικά τον Ιούλιο για δεύτερο συνεχόμενο μήνα και διαμορφώθηκε στις 59,8 (από 49,1) μονάδες, υψηλότερα έναντι και της αντίστοιχης περυσινής επίδοσης (41,5 μον.). **Σε κλαδικό επίπεδο, η τάση είναι εντόνως ανοδική στα Δημόσια Έργα, αλλά πτωτική στις Ιδιωτικές Κατασκευές. Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, κυρίως οι προβλέψεις για το πρόγραμμα εργασιών των επιχειρήσεων και λιγότερο οι αντίστοιχες προβλέψεις για την απασχόληση μεταβάλλονται θετικά.** Αναλυτικά, ο δείκτης των -65 μονάδων στις προβλέψεις για το πρόγραμμα εργασιών των επιχειρήσεων αυξάνεται τον Ιούλιο στις -48 μονάδες, με το 57% (από 68%) των επιχειρήσεων να διατυπώνει απαισιόδοξες προβλέψεις για το επίπεδο των εργασιών του το επόμενο τρίμηνο και το 9% (από 3%) να δηλώνει το αντίθετο. Στις προβλέψεις για την απασχόληση, ο σχετικός δείκτης ενισχύθηκε ελαφρώς, στις -38 (από -41) μονάδες, με το 44% των ερωτηθέντων να προβλέπει εκ νέου μείωση των θέσεων εργασίας στον τομέα και το 6% (από 4%) άνοδο. Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, ο αρνητικός δείκτης των εκτιμήσεων για την τρέχουσα πορεία εργασιών των επιχειρήσεων αυξάνεται στις -30 (από -42) μονάδες, ενώ οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας εκ νέου διαμορφώθηκαν στους 8,1. Στο πεδίο των τιμών, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες εντάθηκαν (στις -35 από -31 μον. το ισοζύγιο), ενώ τέλος το 14% (από 9%) από τις ερωτηθείσες επιχειρήσεις αναφέρει απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία. Από τις υπόλοιπες, το 34% επισημαίνει τη χαμηλή ζήτηση, το 39% την ανεπαρκή χρηματοδότηση και το 10% τους υπόλοιπους συγκυριακούς παράγοντες ως βασικότερα εμπόδια στη λειτουργία του.

Αναλυτικά στους επιμέρους κλάδους:

Πτωτικά κινείται ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις **Ιδιωτικές Κατασκευές** τον Ιούλιο, μετά την άνοδο του περασμένου μήνα, κινούμενος στις 64 (από 77,9) μονάδες, αισθητά ανώτερα έναντι του αντίστοιχου περυσινού του επιπέδου (44 μον.). Ο δείκτης πρόβλεψης για το επίπεδο προγραμματισμένων εργασιών χάνει έδαφος, καθώς διαμορφώνεται στις -37 (από -31) μονάδες, ενώ και οι προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου περιορίζονται σημαντικά (στις -31 από -9 μον. ο δείκτης). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα πορεία εργασιών των επιχειρήσεων επίσης χάνουν έδαφος, με το σχετικό δείκτη να κινείται στις -14 (από -7) μονάδες, ενώ οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας περιορίζονται στους 4,9 (από 6,5). Στις τιμές, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες διευρύνθηκαν ελαφρώς, με το ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -39 (από -34) μονάδες. Τέλος, αυξάνεται στο 18% (από 16%) το ποσοστό των επιχειρήσεων που δεν αναφέρουν προσκόμματα στη λειτουργία τους. Από τις υπόλοιπες, το 36% δηλώνει την ανεπάρκεια χρηματοδότησης, το 26% τη χαμηλή ζήτηση και ένα 11% τους λοιπούς παράγοντες ως βασικότερα λειτουργικά εμπόδια.

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις **Κατασκευές Δημοσίων Έργων** ανήλθε αισθητά τον Ιούλιο, φθάνοντας στις 56,5 (από 30,7) μονάδες, σε επίπεδο σημαντικά υψηλότερο έναντι του αντίστοιχου περυσινού (40,1 μον.). Ως προς το πρόγραμμα εργασιών του κλάδου, ο εξαιρετικά χαμηλός δείκτης των -84 μονάδων αυξήθηκε κατά 30 μονάδες, ενώ και στις προβλέψεις για την απασχόληση καταγράφεται άνοδος, αν και ηπιότερη (στις -42 από -59 μον. το σχετικό ισοζύγιο). Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, το ½ (από 59%) αναμένει λιγότερες θέσεις απασχόλησης, με το 8% (από μηδέν) να μην προβλέπει αύξησή τους. Στις υπόλοιπες μεταβλητές, ο δείκτης για τις εκτιμήσεις στις τρέχουσες εργασίες των επιχειρήσεων μεταβάλλεται θετικά, από τις -61 στις -39 μονάδες, ενώ στις τιμές, το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο των -30 μονάδων διευρύνθηκε οριακά. Τέλος, το 11% (από 6%) των ερωτηθεισών επιχειρήσεων δηλώνει απρόσκοπτη επιχειρηματική

λειτουργία, όταν το 38% αναφέρει τη χαμηλή ζήτηση, το 40% τη χαμηλή χρηματοδότηση και το 9% τους λοιπούς συγκυριακούς παράγοντες ως τα κυριότερα επιχειρηματικά προσκόμματα.

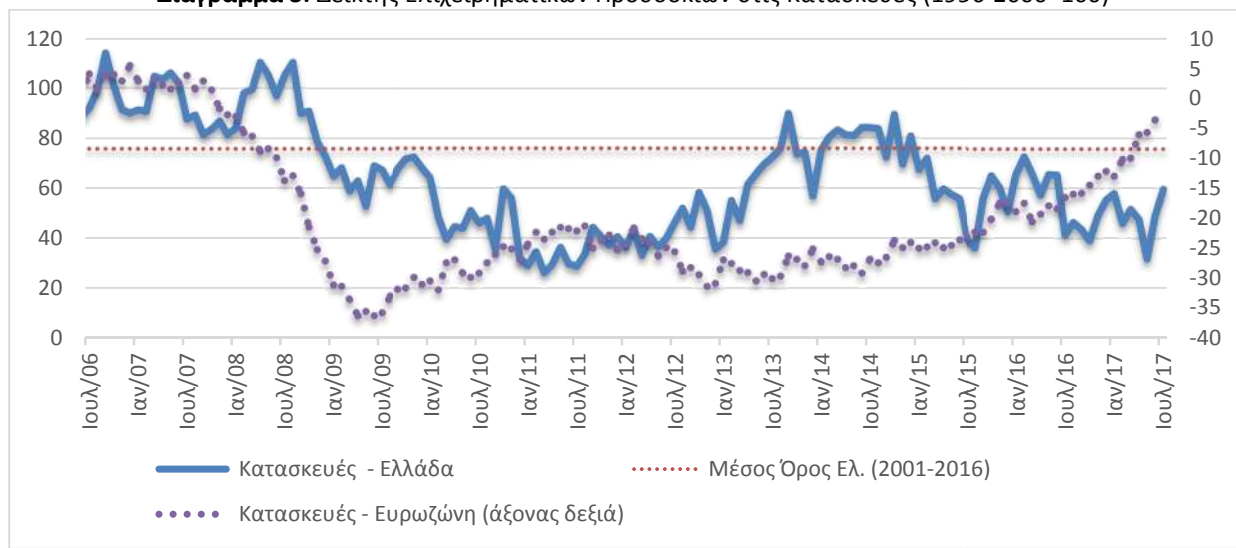
Πίνακας 3: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Κατασκευές

Τομέας	Ακραίες τιμές		Μέσος όρος									
	Min	Max	2001-2016	2012	2013	2014	2015	2016	2017			
Κατασκευές (1996-2006=100)	26,3 Μαρ-11	123,8 Σεπ-03	75,9	43,2	65,0	80,4	56,4	55,7				
2016												
	I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
	65,6	72,7	65,8	57,5	65,7	65,4	41,5	46,6	43,8	39,2	49,4	55,6
2017												
	I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
	58,1	46,2	51,8	41,6	32,1	49,1	59,8					

Σημείωση: Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις για το πρόγραμμα των εργασιών και τις προβλέψεις για την απασχόληση.

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 3: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Κατασκευές (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE, DG Ecfín. Ο δείκτης για την Ευρωζώνη είναι υπό μορφή ισοζυγίου και αντλείται από την DG Ecfín

ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ: Επιδεινώση στις επιχειρηματικές προσδοκίες, χαμηλές οι πωλήσεις της περιόδου

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** κινείται πτωτικά τον Ιούλιο, στις 86,1 (από 90) μονάδες, χαμηλότερα και σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή του επίδοση (98 μον.). Από τις κύριες μεταβλητές του δείκτη, **οι εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις επιδεινώνονται, όπως και οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξή τους, ενώ και τις εκτιμήσεις για το ύψος των αποθεμάτων να κινούνται ελαφρώς ανοδικά.** Αναλυτικά, οι αρνητικές εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις τρέχουσες πωλήσεις τους διευρύνονται, με το σχετικό δείκτη να κινείται στις -11 (από -5) μονάδες και το 32% (από 35%) των επιχειρήσεων να δηλώνει αυξημένες πωλήσεις, έναντι ενός 43% (από 40%) που αναφέρει, το αντίθετο. Ο δείκτης των αποθεμάτων υποδηλώνει μικρή διόγκωσή τους (στις +8 από +6 μον.), ενώ και οι προβλέψεις για την εξέλιξη των πωλήσεων το επόμενο τρίμηνο χάνουν έδαφος (στις +4 από +8 μον. το ισοζύγιο). Ως προς τις παραγγελίες προς προμηθευτές, καταγράφεται επίσης πτώση -8 μονάδων στον ισοσκελισμένο δείκτη, ενώ

πτωτικά κινούνται και οι προοπτικές για την απασχόληση, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις +18 (από +28) μονάδες. Τέλος, ως προς τις τιμές το 86% αναμένει και πάλι σταθερότητα.

Οι εξελίξεις σε επιμέρους κλάδους του Λιανικού εμπορίου είναι οι εξής:

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στα **Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός** υποχωρεί τον Ιούλιο, για όγδοο κατά σειρά μήνα, φθάνοντας στις 60,5 (από 66,2) μονάδες, στη χαμηλότερη επίδοση των τελευταίων τεσσάρων ετών. Οι εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις αποδυναμώνονται περαιτέρω, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -46 (από -39) μονάδες. Οι θετικές προβλέψεις για τις πωλήσεις της επόμενης περιόδου χάνουν ήπια έδαφος, με το ισοζύγιό τους να κινείται στις -16 (από -14) μονάδες, ενώ στις εκτιμήσεις για τα αποθέματα, ο αντίστοιχος δείκτης αυξάνεται κατά 11 μονάδες, στις +22. Στις προβλέψεις για τις παραγγελίες προς προμηθευτές, σημειώνεται σφοδρή πτώση στο σχετικό δείκτη (-20 από +20 μον.), ενώ και οι προβλέψεις για την εξέλιξη της απασχόλησης του κλάδου επιδεινώνονται (+14 από +31 μον. ο δείκτης). Τέλος, ο δείκτης πρόβλεψης των τιμών κινείται στις +10 μονάδες.

Άνοδο καταγράφει και τον Ιούνιο, για τέταρτο κατά σειρά μήνα, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στα **Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση**, κινούμενος στις 144,7 (από 134,2) μονάδες, σε μία από τις καλύτερες επιδόσεις της δεκαετίας. Από τα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, βελτιώνονται οι εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις (+64 από +51 μον. ο δείκτης), ενώ οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη πορεία τους μεταβάλλονται επίσης προς τα πάνω (+72 από +53 μον. το σχετικό ισοζύγιο). Στις εκτιμήσεις για τα αποθέματα καταγράφεται σχετική σταθερότητα στο σχετικό ισοζύγιο (-3 από -4 μον.), ενώ οι προβλέψεις σχετικά με τις παραγγελίες προς προμηθευτές το επόμενο τρίμηνο μεταβάλλονται θετικά (στις +2 από -7 μον. το ισοζύγιο). Στις προσδοκίες για την απασχόληση, η ευρεία πλειονότητα των επιχειρήσεων προβλέπει βελτίωση, ενώ στις τιμές το μηδενικό ισοζύγιο χάνει 6 μονάδες.

Πτώση καταγράφουν οι επιχειρηματικές προσδοκίες στα **Είδη Οικιακού Εξοπλισμού** τον Ιούλιο, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις 76,1 (από 86,9) μονάδες, χαμηλότερα σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι (86,2 μον.). Το αρνητικό ισοζύγιο για τις τρέχουσες πωλήσεις διευρύνεται αισθητά, επανερχόμενο στα επίπεδα του Μαΐου (στις -40 από -9 μον.), ενώ και οι προβλέψεις για τις πωλήσεις της επόμενης περιόδου επιδεινώνονται (+10 από +14 μον. ο δείκτης). Ο δείκτης των αποθεμάτων παραμένει στα ίδια επίπεδα (+17 μον.), ενώ στις προβλέψεις παραγγελιών προς προμηθευτές, το σχετικό ισοζύγιο των +16 μονάδων ισοσκελίζεται. Ο δείκτης στις προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου υποχωρεί αισθητά (-18 από +8 μον.), με το 18% (από 14%) των επιχειρήσεων να προβλέπει μείωση και το υπόλοιπο 82% (από 63%) σταθερότητα. Τέλος, στις τιμές, ο αρνητικός δείκτης των -12 μονάδων δεν μεταβάλλεται, με το 86% των ερωτηθέντων να προσδοκούν σταθερότητα.

Καθοδικά κινούνται τον Ιούλιο οι επιχειρηματικές προσδοκίες στα **Οχήματα – Ανταλλακτικά**, με τον σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις 103,4 (από 109,2) μονάδες, σε καλύτερη πάντως επίδοση από την αντίστοιχη περσινή (97,7 μον.). Οι θετικές εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις του κλάδου εξασθενούν οριακά (+19 από +21 μον. ο σχετικός δείκτης), ενώ έντονη είναι η επιδείνωση που σημειώνεται στις προβλέψεις για τις πωλήσεις της επόμενης περιόδου (+6 από +18 μον. ο δείκτης). Στα αποθέματα, ο σχετικός δείκτης αυξάνεται κατά 4 μονάδες, με τις θετικές

προβλέψεις για την απασχόληση να αποκλιμακώνονται (+1 από +10 μον. το σχετικό ισοζύγιο). Στις παραγγελίες προς προμηθευτές, η τάση είναι οριακά αρνητική (-12 μονάδες το ισοζύγιο), ενώ τέλος, στις προβλέψεις των τιμών, το σχετικό ισοζύγιο κινείται στις -4 (από +9) μονάδες.

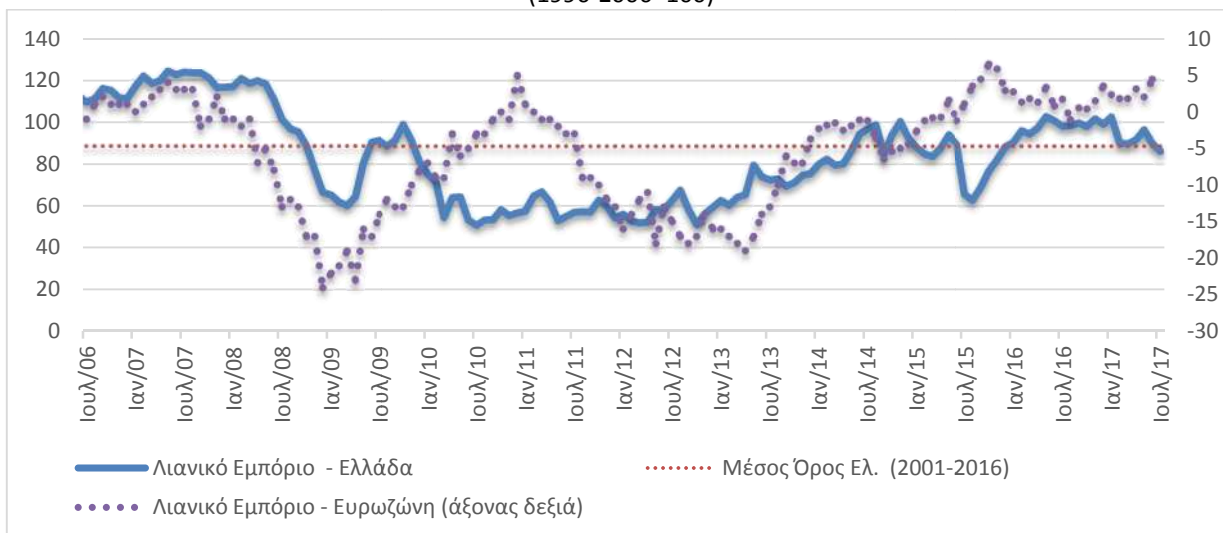
Πίνακας 4: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο

Τομέας		Ακραίες τιμές			Μέσος όρος							
Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)		Min	Max	2001-2016	2012	2013	2014	2015	2016			
		50,8 Ιούλ-10	124,3 Μαι-07	88,6	57,1	70,2	89,1	81,0	98			
2016												
Ι	Φ	Μ	Α	Μ	Ι	Ι	Α	Σ	Ο	Ν	Δ	
90,5	95,9	94,4	97,5	102,6	100,6	98,0	98,4	99,6	97,9	101,6	99,0	
2017												
Ι	Φ	Μ	Α	Μ	Ι	Ι	Α	Σ	Ο	Ν	Δ	
102,5	90,1	89,6	91,7	96,4	90,0	86,1						

Σημείωση: Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις και τις προβλέψεις για τις πωλήσεις και τις εκτιμήσεις για το ύψος των αποθεμάτων.

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 4: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE, DG Ecfm. Ο δείκτης για την Ευρωζώνη είναι υπό μορφή ισοζυγίου και αντλείται από την DG Ecfm

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στα **Πολυκαταστήματα** κινούνται στα ίδια επίπεδα τον Ιούλιο, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις 80,7 (από 81,2) μονάδες, σε χαμηλότερη τιμή από την αντίστοιχη περσινή (99,7 μον.). Από τα επιμέρους στοιχεία, ο δείκτης τρεχουσών πωλήσεων παραμένει στα ίδια επίπεδα (-27 μον.), ενώ οι προβλέψεις για τις πωλήσεις της επόμενης περιόδου χάνουν οριακά έδαφος (στις +2 από +4 μον. το σχετικό ισοζύγιο). Οι εκτιμήσεις για το τρέχον ύψος των αποθεμάτων δεν μεταβάλλονται για έκτο κατά σειρά μήνα από τα οριακά αρνητικά τους επίπεδα, ενώ το ισοζύγιο στις προβλέψεις για τις παραγγελίες προς προμηθευτές ισοσκελίζεται (από +4) μονάδες. Αμετάβλητες παραμένουν και οι προβλέψεις για την απασχόληση (στις +20 μον. το ισοζύγιο), ενώ στις τιμές καταγράφονται πληθωριστικές τάσεις (+24 από +2 μον. το ισοζύγιο).

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ: Περαιτέρω ανάκαμψη προσδοκιών, βελτίωση στην τρέχουσα ζήτηση

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις **Υπηρεσίες** βελτιώνεται και τον Ιούλιο, για πέμπτο διαδοχικό μήνα, κινούμενος στις 92,5 (από 90,9) μονάδες, σε ανώτερα επίπεδα σε σχέση με τα αντίστοιχα περυσινά (77,7 μονάδες). **Από τις επιμέρους μεταβλητές του δείκτη, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων βελτιώνονται, όπως και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση, αλλά οι θετικές προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξή της περιορίζονται.** Αναλυτικότερα, ο δείκτης των εκτιμήσεων για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων ενισχύεται από τις +13 στις +21 μονάδες, ενώ και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση βελτιώνονται (στις +15 από +12 μον. ο δείκτης). Θετικές παραμένουν και οι προβλέψεις για τη ζήτηση του επόμενου τριμήνου, με το σχετικό ισοζύγιο να υποχωρεί όμως στις +9 (από +15) μονάδες, ενώ οι ελαφρά αισιόδοξες προβλέψεις για την απασχόληση περιορίζονται ελαφρά (στις +2 από +5 μον. ο σχετικός δείκτης). Στις τιμές, το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται στις -4 (από -2) μονάδες, ενώ το ποσοστό των επιχειρήσεων που δηλώνουν απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία αυξάνεται στο 32% (από ¼) του συνόλου. Από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 27% επισημαίνει την ανεπάρκεια ζήτησης ως βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία του, το 16% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 19% την τρέχουσα οικονομική συγκυρία (κεφαλαιακοί έλεγχοι, καθυστέρηση εισπράξεων Δημοσίου, υψηλή φορολογία κ.α.).

Σε επίπεδο βασικών κλάδων των Υπηρεσιών έλαβαν χώρα οι εξής μεταβολές:

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στα **Ξενοδοχεία – Εστιατόρια – Τουριστικά Πρακτορεία** αποδυναμώνεται οριακά τον Ιούλιο, φθάνοντας στις 120,4 (από 122) μονάδες, σε αισθητά υψηλότερο επίπεδο όμως έναντι του αντίστοιχου περυσινού (94,1 μον.). Οι εκτιμήσεις για την πορεία της τρέχουσας κατάστασης των επιχειρήσεων κερδίζουν έδαφος (στις +55 από +49 μον. το ισοζύγιο), ενώ στις εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση, ο σχετικός δείκτης κινείται στις +26 (από +28) μονάδες. Οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση μεταβάλλονται αρνητικά (+19 από +28 μον. το ισοζύγιο), ενώ το ισοζύγιο των +22 μονάδων στην απασχόληση του κλάδου χάνει 17 μονάδες. Ο δείκτης των τιμών διαμορφώνεται στις +14 (από +18) μονάδες, ενώ τέλος, κινείται στο 53% (από 40%) το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 14% να κρίνει ως βασικό λειτουργικό εμπόδιο την ανεπάρκεια ζήτησης, το 12% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το υπόλοιπο 17% την τρέχουσα οικονομική συγκυρία.

Ανοδικά κινείται τον Ιούλιο, για πέμπτο διαδοχικό μήνα, ο δείκτης προσδοκιών στους **Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς** (δεν περιλαμβάνονται οι Τράπεζες), φθάνοντας στις 101,8 (από 94,9) μονάδες, σε αισθητά υψηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με πέρυσι (67,6 μον.). Οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων βελτιώνονται, με το σχετικό ισοζύγιο να κερδίζει 18 μονάδες (στις +37), ενώ και στις εκτιμήσεις της τρέχουσας ζήτησης καταγράφεται άνοδος (στις +41 από +24 μον. ο δείκτης). Σχετικά με τις προβλέψεις της βραχυπρόθεσμης πορείας της ζήτησης, ο σχετικός δείκτης υποχωρεί κατά 7 μονάδες και διαμορφώνεται στις +26 μονάδες. Από τα υπόλοιπα στοιχεία, στις προβλέψεις για την απασχόληση καταγράφεται σημαντική άνοδος, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις +15 (από -14) μονάδες, ενώ στις προσδοκίες για τις τιμές, ο ισοσκελισμένος δείκτης κερδίζει 11 μονάδες. Τέλος, το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ανεμπόδιστη επιχειρηματική λειτουργία διαμορφώνεται στο 37% (από 29%), με το 36% των ερωτηθέντων να αναφέρει την ανεπαρκή

ζήτηση ως σημαντικότερο πρόσκομμα, το 9% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και ένα 18% τους λοιπούς συγκυριακούς παράγοντες.

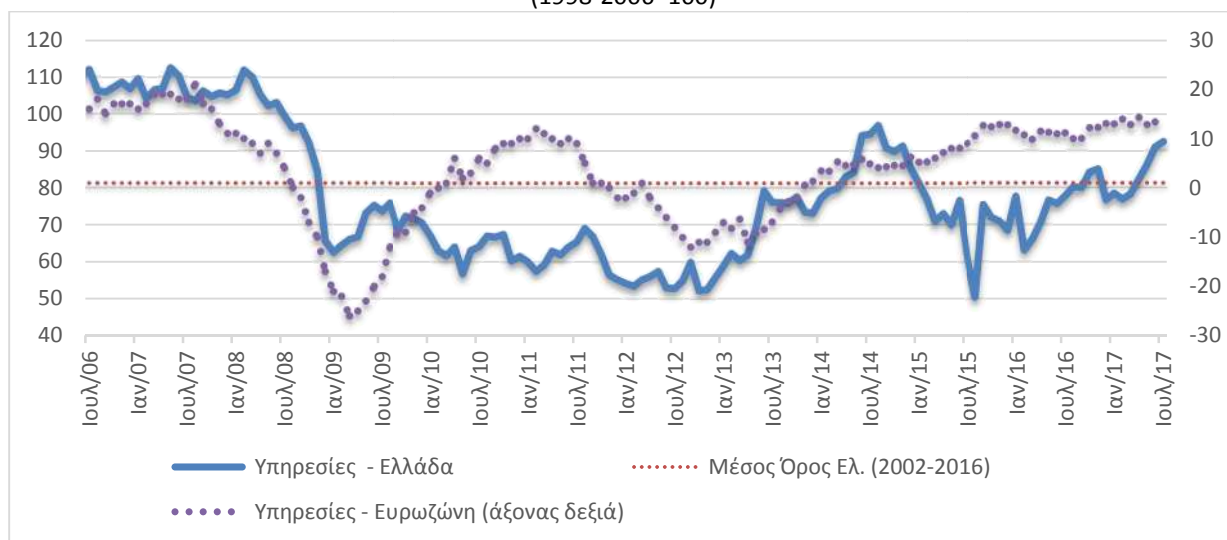
Πίνακας 5: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες

Τομέας	Ακραίες τιμές				Μέσος όρος						
	Min	Max	2002-2016	2012	2013	2014	2015	2016			
Υπηρεσίες (1998-2006=100)	53,4 Φεβ-12	122,5 γ' τρίμ. 01	81,3	54,8	70,4	87,2	68,5	76,1			
2016											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
77,5	63,2	66,0	70,6	76,6	77,7	67,6	80,2	80,0	84,2	85,1	76,7
2017											
I	Φ	M	A	M	I	I	A	Σ	O	N	Δ
78,5	76,9	78,3	82,4	86,3	90,9	92,5					

Σημειώσεις: Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση την κατάσταση της επιχείρησης, καθώς και τις εκτιμήσεις και τις προβλέψεις για την πορεία της ζήτησης.

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 5: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)

Πηγή: IOBE, DG Ecfín. Ο δείκτης για την Ευρωζώνη είναι υπό μορφή ισοζυγίου και αντλείται από την DG Ecfín

Ελαφρώς υψηλότερα κινείται τον Ιούνιο ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις **Διάφορες Επιχειρηματικές Δραστηριότητες**, ο οποίος φθάνει στις 68,1 (από 64,9) μονάδες, ανώτερα από τα αντίστοιχα περσινά επίπεδα (53,9 μον.). Στους βασικούς δείκτες, το αρνητικό ισοζύγιο στις εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων βελτιώνεται κατά 7 μονάδες, αν και παραμένει αρνητικό (στις -13 μον.), ενώ και στις εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση καταγράφεται άνοδος (-14 από -23 μον. το ισοζύγιο). Οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της ζήτησης υποδηλώνουν επίσης βελτίωση (στις -14 από -23 μον. το ισοζύγιο), ενώ και στις προβλέψεις για την απασχόληση, ο σχετικός δείκτης κερδίζει έδαφος (-12 από -25 μον.). Στις τιμές καταγράφεται μικρή εξομάλυνση του αρνητικού δείκτη στις -12 (από -16) μονάδες, ενώ τέλος, κινείται στο 16% (από 13%), το ποσοστό των επιχειρήσεων που δηλώνει απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 35% να αναφέρει την ανεπάρκεια ζήτησης, το 24% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 22% άλλους παράγοντες ως τα βασικότερα εμπόδια λειτουργίας του.

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στην **Πληροφορική και Ανάπτυξη Λογισμικού** κινείται ανοδικά και τον Ιούλιο, στις 75,5 (από 66,3) μονάδες, σε υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με το

αντίστοιχο περσινό (77,9 μον.). Οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων αλλάζουν τάση και πλέον είναι θετικές στις +5 (από -14) μονάδες, ενώ το ισοσκελισμένο ισοζύγιο στις εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση κερδίζει 10 μονάδες. Το ισοζύγιο στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη πορεία της ζήτησης αυξάνεται κατά 9 μονάδες και ισοσκελίζεται, ενώ αντίθετα στις προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου σημειώνεται πτώση (-5 από +5 μον. ο δείκτης). Ως προς τις προσδοκίες για τις τιμές, η αποπληθωριστική τάση εξομαλύνεται (στις -19 από -30 μον. ο δείκτης), ενώ τέλος, το 32% (από 23%) των επιχειρήσεων δηλώνει και πάλι απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 31% να επισημαίνει την ανεπάρκεια ζήτησης, το 23% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 9% του υπόλοιπους παράγοντες ως τα κυριότερα προσκόμματα στη λειτουργία του.

Ανοδικά κινούνται οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις **Χερσαίες Μεταφορές** τον Ιούλιο, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις 114 (από 105,2) μονάδες, στην υψηλότερη τιμή από τον Οκτώβριο του 2014. Το ισοζύγιο των +29 μονάδων στις εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων εκτινάσσεται στις +43 μονάδες, εξέλιξη ανάλογη με εκείνη στον δείκτη εκτιμήσεων για την τρέχουσα ζήτηση (στις +43 από +29). Στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη πορεία της ζήτησης, η βελτίωση είναι οριακή (+23 από +21 μον. ο δείκτης), ενώ στις προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου σημειώνεται πτώση (+17 από +25 μον. το ισοζύγιο). Ο δείκτης των τιμών κινείται επίσης πτωτικά, στις -3 (από -11) μονάδες, ενώ τέλος, το 43% (από 32%) των επιχειρήσεων του δείγματος δηλώνει ανεμπόδιστη επιχειρηματική λειτουργία, με το 28% να επισημαίνει την ανεπάρκεια ζήτησης, ένα 13% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και ένα 8% τους λοιπούς τρέχοντες παράγοντες ως τα βασικότερα εμπόδια στη λειτουργία τους.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ

Αισθητή βελτίωση καταναλωτικής εμπιστοσύνης

Ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης ενισχύθηκε τον Ιούλιο για τέταρτο κατά σειρά μήνα, περισσότερο από τους περισσότερους μήνες, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στις -61,5 (από -68,8) μονάδες, επίπεδο που είναι το υψηλότερο από τον Δεκέμβριο του 2015. Στην άνοδο του δείκτη τον Ιούλιο συνέβαλε η βελτίωση σε όλες τις επιμέρους μεταβλητές που τον απαρτίζουν, δηλ. στις προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού και της χώρας, για την ανεργία, αλλά και της πρόθεσης για αποταμίευση. **Η ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης και η μη λήψη δημοσιονομικών μέτρων για το τρέχον και το επόμενο έτος, φαίνεται να άμβλυναν την έντονη απαισιοδοξία των νοικοκυριών, κυρίως για τη χώρα. Στην αισθητή καλύτερευση των προβλέψεων για την απασχόληση ενδεχομένως να συμβάλλει και η υψηλή εποχική απασχόληση, στον τομέα του Τουρισμού και στο δημόσιο τομέα.** Παρά την άνοδο, η Ελλάδα παραμένει σταθερά η χώρα με το χαμηλότερο δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ακολουθούν η Βουλγαρία (-25,2 από -25,8), η Κροατία (-15,9 από -18), η Ρουμανία (-17 από -14,2) και η Ιταλία (-16,2 από -16,3 μον.). Ο μέσος ευρωπαϊκός δείκτης σε επίπεδο Ευρωζώνης βελτιώθηκε οριακά, αλλά παραμένει σταθερός στην ΕΕ (στις -1,7 από -1,3 και στις -2,3 από -2,2 μον. αντίστοιχα). Ανοδική τάση σημειώθηκε σε 12 χώρες (από 13 τον Ιούνιο και 14 τον Μάιο), ενώ θετικό πρόσημο διατηρούν 13 χώρες: οι σκανδιναβικές (Δανία, Σουηδία, Φινλανδία), το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο, η Τσεχία, η Γερμανία, η Ισπανία, η Μάλτα, η Ολλανδία, η Αυστρία, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία. Αναλυτικά:

- **Βελτίωση στις προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών**

Οι προβλέψεις των καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους τους προσεχείς 12 μήνες βελτιώθηκαν σημαντικά τον Ιούλιο, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -55,8 (από -63,7) μονάδες. Το 63% (από 73%) των νοικοκυριών αναμένει ελαφρά ή αισθητή επιδείνωση της οικονομικής του κατάστασης, ενώ το 3-4% προβλέπει και πάλι μικρή βελτίωση. Οι αντίστοιχοι δείκτες σε ΕΕ και Ευρωζώνη διαμορφώθηκαν στις +0,7 και -0,5 μονάδες.

- **Ανάκαμψη και στις προβλέψεις για την οικονομική κατάσταση της χώρας**

Ο δείκτης των προβλέψεων των νοικοκυριών για την οικονομική κατάσταση της χώρας τους το προσεχές 12-μηνο ανέκαμψε τον Ιούλιο και διαμορφώθηκε στις -65,7 (από -74,9) μονάδες. Το 72% (από 80%) των καταναλωτών προβλέπει ελαφρά ή αισθητή επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας, έναντι του 4-5% το οποίο αναμένει εκ νέου ελαφρά βελτίωση. Οι αντίστοιχοι δείκτες σε ΕΕ και Ευρωζώνη διαμορφώθηκαν στις -3,7 και 1 μονάδες.

- **Ενισχύεται η πρόθεση για αποταμίευση, αλλά από τα πολύ χαμηλά επίπεδα**

Ο δείκτης της πρόθεσης για αποταμίευση τους προσεχείς 12 μήνες ανακάμπτει τον Ιούλιο και διαμορφώνεται στις -80,6 (από -83,9) μονάδες, παραμένοντας όμως σε εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο. Το 78% (από 83%) των νοικοκυριών δεν θεωρεί καθόλου πιθανή την αποταμίευση στο επόμενο 12μηνο, ενώ το 7% τη θεωρεί αρκετά πιθανή. Οι σχετικοί δείκτες σε ΕΕ και Ευρωζώνη διαμορφώθηκαν στις -1,7 και -5 μονάδες αντίστοιχα.

- **Αμβλύνεται περαιτέρω η απαισιοδοξία για την πορεία της ανεργίας**

Ο δείκτης πρόβλεψης για την εξέλιξη της ανεργίας τους προσεχείς 12 μήνες υποχωρεί και τον Ιούλιο, στις +44,1 (από +52,5) μονάδες. Το ποσοστό των νοικοκυριών που προβλέπει ελαφρά ή αισθητή άνοδο της ανεργίας διαμορφώθηκε στο 60% (από 70%), με το 11% (από 10%) των

ερωτηθέντων να αναμένει ελαφρά ή αισθητή μείωσή της. Οι αντίστοιχοι δείκτες σε ΕΕ και Ευρωζώνη κινήθηκαν στις +4,5 και +2,1 μονάδες.

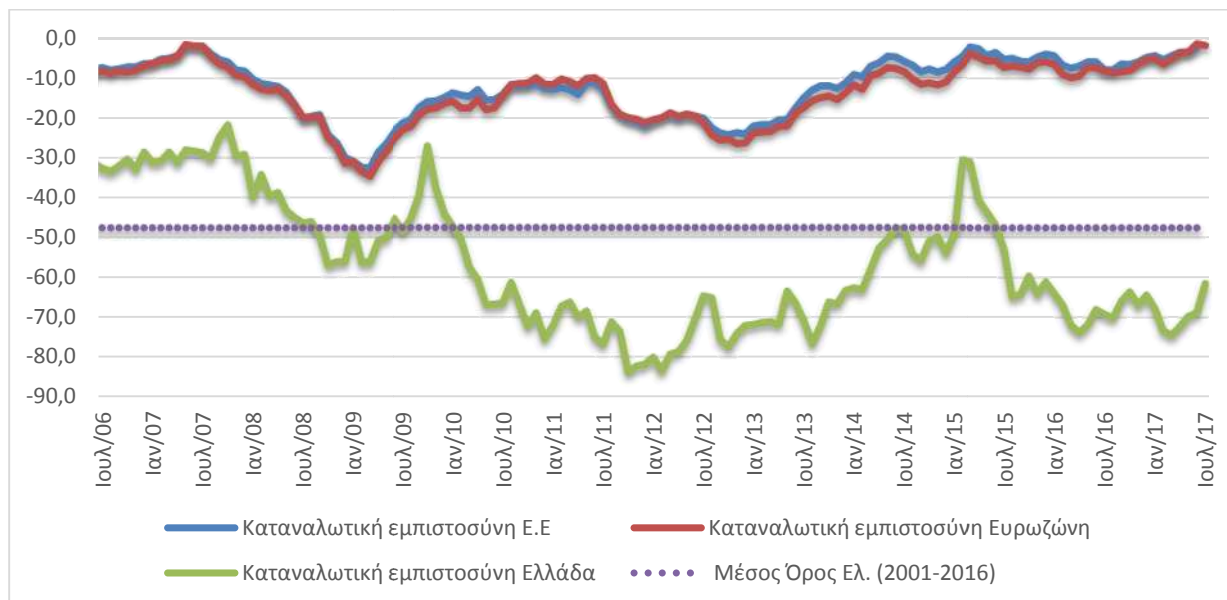
Πίνακας 6: Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτών (εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Περιοχή	Ακραίες τιμές		Μέσοι όροι									
	Min	Max	2001-2016	2011	2012	2013	2014	2015	2016			
ΕΕ-28	-31,9 Μαρ-09	0,8 Ιαν-01	-12,3	-15,6	-21,4	-16,7	-7,2	-4,4	-6,3			
Ευρωζώνη	-34,2 Μαρ-09	1,0 Ιαν-01	-13,6	-14,4	-22,2	-18,7	-10,2	-6,2	-7,7			
Ελλάδα	-83,8 Οκτ-11	-16,9 Απρ-04	-48,1	-74,1	-74,8	-69,4	-54,0	-50,7	-68,0			
Περιοχή	2016											
	Ι	Φ	Μ	Α	Μ	Ι	Ι	Α	Σ	Ο	Ν	Δ
ΕΕ-28	-4,2	-6,6	-7,3	-6,8	-5,7	-5,8	-7,7	-7,7	-6,4	-6,5	-5,8	-4,6
Ευρωζώνη	-6,3	-8,8	-9,7	-9,3	-7,0	-7,2	-7,9	-8,5	-8,2	-8,0	-6,2	-5,1
Ελλάδα	-63,9	-66,8	-71,9	-73,7	-71,9	-68,0	-69,2	-70,1	-65,9	-63,6	-66,9	-64,4
Περιοχή	2017											
	Ι	Φ	Μ	Α	Μ	Ι	Ι	Α	Σ	Ο	Ν	Δ
ΕΕ-28	-4,3	-5,3	-4,3	-3,4	-3,3	-2,2	-2,3					
Ευρωζώνη	-4,9	-6,4	-5,1	-3,6	-3,3	-1,3	-1,7					
Ελλάδα	-67,8	-73,3	-74,4	-72,2	-69,7	-68,8	-61,5					

Σημείωση: ο Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτών υπολογίζεται με βάση τις προβλέψεις για τη γενικότερη οικονομική κατάσταση της χώρας, την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους, την πρόθεση αποταμίευσης και την πρόβλεψη για την ανεργία. Οι προβλέψεις κινούνται στο διάστημα +100 (όλοι προβλέπουν αύξηση) έως -100 (όλοι προβλέπουν μείωση) και εμφανίζονται ως διαφορές θετικών-αρνητικών απαντήσεων. Αρνητική διαφορά σημαίνει ότι το ποσοστό αυτών που προβλέπουν μείωση κάθε μεγέθους υπερτερεί του ποσοστού όσων προσδοκούν αύξηση και αντίστροφα.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfín

Διάγραμμα 6: Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτών (εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfín

• Χειροτερεύει η πρόθεση για μείζονες αγορές

Η πρόθεση των καταναλωτών για σημαντικές αγορές τους προσεχείς 12 μήνες (επίπλων, ηλεκτρικών συσκευών κ.λπ.), σε αντίθεση με τα υπόλοιπα στοιχεία, επιδεινώνεται τον Ιούλιο, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -60,3 (από -57,9) μονάδες. Το 67% (από 65%) των καταναλωτών προβλέπει εκ νέου ότι θα προβεί σε λιγότερες ή πολύ λιγότερες δαπάνες, ενώ το 4-5% αναμένει εκ νέου το αντίθετο. Οι ευρωπαϊκοί δείκτες διαμορφώθηκαν στις -13,3 μονάδες στην ΕΕ και στις -16,1 μονάδες στην Ευρωζώνη.

• Αμβλύνονται οι πληθωριστικές προσδοκίες

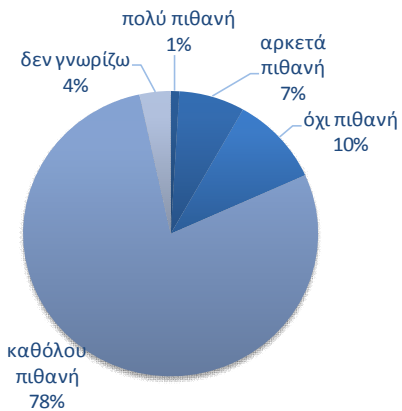
Το ισοζύγιο των +15,4 μονάδων του προηγούμενου μήνα στις προβλέψεις μεταβολών στις τιμές τους προσεχείς 12 μήνες μειώνεται τον Ιούλιο στις +8,8 μονάδες, με το 41% (από 50%) των νοικοκυριών να προβλέπει άνοδο τιμών με ίδιο ή ταχύτερο ρυθμό και το 33% (από 28%) να αναμένει σταθερότητα. Οι αντίστοιχοι δείκτες σε ΕΕ και Ευρωζώνη διαμορφώθηκαν στις +16,8 και +11,7 μονάδες.

• Μείωση του ποσοστού όσων δηλώνουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα»

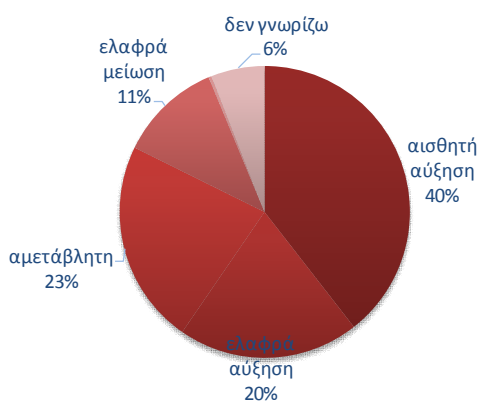
Σχετικά με τις εκτιμήσεις για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού, το ποσοστό των καταναλωτών που δηλώνει ότι «μόλις τα βγάζει πέρα» μειώνεται και τον Ιούλιο στο 57% (από 62%), ενώ σχεδόν αμετάβλητο παραμένει το ποσοστό όσων αναφέρουν ότι αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους (13-14%). Οι καταναλωτές που δηλώνουν ότι αποταμιεύουν λίγο ή πολύ αντιπροσωπεύουν και πάλι το 9% του συνόλου των ερωτηθέντων, ενώ όσοι δηλώνουν ότι «έχουν χρεωθεί» αυξάνονται στο 19% (από 15%).

Διάγραμμα 7: Βασικοί δείκτες έρευνας καταναλωτών το επόμενο 12μηνο

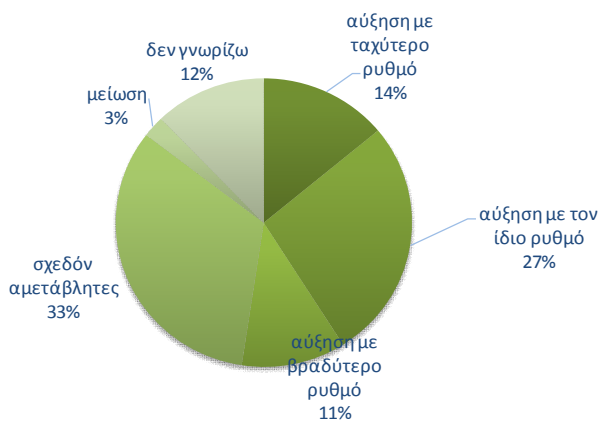
ΠΡΟΘΕΣΗ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

ΠΡΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΜΕΙΖΟΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

Πηγή: IOBE

Τον Ιούλιο, στην έρευνα καταναλωτών εξετάζονται **τρία επιπρόσθετα ζητήματα** σε τριμηνιαία βάση, τα οποία εξειδικεύουν περισσότερο την πρόθεση για μείζονες αγορές διαρκών καταναλωτικών αγαθών (αυτοκίνητο, κατοικία) και έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως πρόδρομοι δείκτες για την ιδιωτική κατανάλωση. Αναλυτικά:

- Άνοδος καταγράφεται στη μέτρηση Ιουλίου σε σχέση με εκείνη του Απριλίου ως προς την πρόθεση αγοράς αυτοκινήτου εντός των επόμενων 12 μηνών, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -93,3 (από -95,3) μονάδες. Ο αντίστοιχος δείκτης στην ΕΕ και την Ευρωζώνη έφτασε τις -65,3 (από -64,9) μονάδες στην πρώτη και τις -70,6 (από -71,8) μονάδες στη δεύτερη ζώνη. Το 95% (από 99%) των καταναλωτών στην Ελλάδα δηλώνει ότι δεν είναι πιθανό να αγοράσει αυτοκίνητο εντός του προσεχούς 12μήνου.
- Σε υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με πριν τρεις μήνες κινείται η πρόθεση για αγορά ή κατασκευή κατοικίας εντός των επόμενων 12 μηνών, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -94,9 (από -96,5) μονάδες. Αυτή η επίδοση παραμένει δυσμενέστερη από τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς δείκτες, οι οποίοι διαμορφώθηκαν στις -82,5 (από -82,1) και τις -86,8 (από -87,4) μονάδες, στην ΕΕ και την Ευρωζώνη αντίστοιχα. Μόλις το 1,4% (από 0,5%) των νοικοκυριών εγχωρίως δηλώνει ότι ίσως να προβεί σε αγορά / κατασκευή κατοικίας τον επόμενο χρόνο.
- Ολοκληρώνοντας, ανοδικά κινήθηκε τον Ιούλιο και ο δείκτης της πρόθεσης πραγματοποίησης σημαντικών δαπανών για βελτίωση / ανανέωση της κατοικίας εντός των επόμενων 12 μηνών, ο οποίος διαμορφώθηκε στις -88,3 (από -90) μονάδες. Οι ευρωπαϊκοί δείκτες διαμορφώθηκαν στις -51,8 (από -51,1) στην ΕΕ και στις -53,3 (από -56,5) μονάδες στην Ευρωζώνη. Το ποσοστό των ελληνικών νοικοκυριών που δηλώνουν ότι είναι αρκετά ή πολύ πιθανό να πραγματοποιήσουν σημαντικές δαπάνες αυτού του είδους το επόμενο χρονικό διάστημα αυξήθηκε στο 4% (από 3%).